

МЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ УЛАСА САМЧУКА В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ШКОЛА

Сеньовська Надія,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Скуратко Тетяна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

УЛАС САМЧУК: НА СТОРОЖІ ДУХУ НАЦІЇ (МЕТОДИЧНІ ЗАМІТКИ)

Зasadничою цінністю для нашого народу в усі часи була свобода («Що є свобода? Добро в ній яке? / Кажуть, неначе воно золоте? / Ні ж бо, не злотне: зрівнявши все злото, / Проти свободи воно лиш болото» [6, с. 55]). Впродовж усієї історії українці виборювали її великою ціною. Наша нація завжди була свободололюбивою, бо «дух народу – незборима сила» (Ю. Яновський), бо «вічний революціонер» (І. Франко) – нескорений: «Вічний революціонер – / Дух, що тіло рве до бою, / Рве за поступ, щастя й волю, – / Він живе, він ще не вмер. / Ні попівськії тортури, / Ні тюремні царські мури, / Ані війська муштровані, / Ні гармати лаштовані, / Ні шпійонське ремесло / В гріб його ще не звело» [8, с. 5].

Сьогодні – «темні» часи для України, але навіть у такий складний час дух народу «о власній силі йде. / І простується, міцніє, / І спішить туди, де дніє: / Словом сильним, мов трубою, / Міліони зве з собою, – / Міліони радо йдуть, / Бо се голос духа чуть» [8, с. 5]. Потужним голосом народу у всі часи було художнє слово, адже, за словами професора Миколи Ткачука, «українські митці завжди перебували на передньому краї духовного, національного, культурного і художнього розвитку, підтримуючи дух свободи і гуманізму, закликали у важкі години до боротьби з ворогами, оспівували відвагу, мужність захисників

Вітчизни, найвище цінуючи вірність своїй землі й самовіддану любов до України» [7, с. 585]. На «передньому краї» нашого сьогоденішнього духовного розвитку є, на наш погляд, Улас Самчук – видатний український письменник, журналіст, публіцист, редактор, «літописець» українського народу («Хочу бути літописцем українського простору в добі, яку сам бачу, чую, переживаю» [5, с. 171]). Цьогоріч відзначаємо 120-ту річницю від дня народження українського «Гомера ХХ століття» (С. Пінчук), який вважав, що «митець, відданий інтересам свого народу і його культури, має творити ідейно широку, активну літературу, вільну від тенденційних впливів, закорінену в національну історію і психологію» [5, с. 172]. Такою і була творчість Уласа Самчука, тому усі ці роки він стоїть на сторожі духу нації, бо завжди вважав, що «вічним, незмінним і найсвятішим в житті кожної без винятку людини є Батьківщина... Чи маємо Батьківщину ми, українці? Маємо. Чи чуємо її? Чи розуміємо? Не завжди! Це є основна причина тої розгубленості, в яку попало безліч синів якраз нашої Батьківщини. Бо хто має Батьківщину, хто її чує, любить, той має для чого жити... Жити для Батьківщини – це значить жити для себе, для своїх предків і для нащадків...» [4, с. 424]. Слова Уласа Самчука сьогодні є надактуальними, адже нам так важливо в умовах воєнного лихоліття «жити для Батьківщини..., для нащадків» (У. Самчук), «лупати сю скалу» (І. Франко) і вірити, що «своїми руками / Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт, / Що кров'ю власною і власними кістками / Твердий змуруємо гостинець і за нами / Прийде нове життя, добро нове у світ» [8, с. 14].

Зауважимо, що роль Уласа Самчука надзвичайно велика у створенні національно самобутньої української літератури, а, як зазначає професор Микола Ткачук, «разом із створенням національно самобутньої української літератури починається процес її світового визнання» [7, с. 599]. Улас Самчук доклав багато зусиль для світового визнання української літератури, бо, як зауважував сам письменник, «засадничо у нас не було приватних інтересів, нейтральних розваг, побутових проблем, навіть справжніх мешкань, ми перебували мовби на двірні і чекали, «коли виб'є наша година і заграє сурма»,

щоб рушити в похід і перемогти» [4, с. 9]. Зважаючи на це, на наше переконання, проза Уласа Самчука є цінним матеріалом для патріотичного виховання дітей і молоді, що у час боротьби за нашу самоідентичність є надважливим. Із власного практичного досвіду (діяльність освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі» [2]) можемо зауважити, що саме патріотичному вихованню сьогодні варто відводити значну роль в освітньому процесі. Зазначимо, що метою освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі» є «вести роз'яснювально-інформаційну діяльність серед школярів і студентів стосовно ситуації в країні, пов'язаної з російською агресією (волонтерство, безпека, інформаційна гігієна, соціальна адаптація людей, які постраждали від війни); формувати у свідомості дітей та молоді позитивний образ українського героя-захисника» [3, с. 264]. Вважаємо, що сьогодні робота з дітьми та молоддю в Україні має бути глибинно переосмислена. Саме тому командою «Патріотичні й небайдужі» [2] було розроблено блок нетрадиційних форм виховної роботи з підростаючим поколінням (квест-вікторина, мистецький перфоменс, панельна дискусія, година пам'яті, майстер-клас, творча зустріч, патріотична акція, лекція-обговорення, лекція-презентація, лекція-бесіда, творчі читання тощо). Значну увагу учасники освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі» зосередили на розробці циклу лекцій-презентацій. Зауважимо, що ця форма є «неймовірно зручною в застосуванні, адже її можна поєднувати в межах одного заходу з іншими видами діяльності. До кожної лекції-презентації було розроблено комплекс слайдів (не менше 20-ти). Також підібрано фрагменти фільмів, музичні кліпи та інші відеоматеріали, які стосувалися конкретної тематики» [3, с. 264]. Метою циклу лекцій-презентацій «На сторожі духу нації» є «розкривати слухачам роль відомих діячів культури та науки в становленні української само ідентичності» [3, с. 271]. Однією з перших таких розробок стала лекція-презентація «На сторожі духу нації: Улас Самчук», присвячена 120-тій річниці від дня народження українського письменника. Готуючись до проведення цієї лекції-презентації, учасниками команди «Патріотичні й

небайдужі» було взято до уваги той факт, що заняття проводитиметься у малокомплектній групі, а коли говоримо про таку академічну групу, то формат лекції-презентації дещо об'ємний і формальний для якісного освітнього впливу. Як ми переконалися, доречнішою у такому випадку є лекція-бесіда, котра передбачає більш неформатне, тепле, майже родинне спілкування і дає можливість щиріше висловлюватися. Саме атмосфера невимушеності та щирості панувала під час лекції-бесіди про Уласа Самчука «На сторожі духу нації», проведеної зі студентами факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка [1].

У наш час патріотичне виховання набуває нового надважливого значення, адже важливо осмислити, що майбутнє України залежить від кожного з нас, а знати свою історію, культуру, літературу, плекати рідну мову – наш святий обов'язок. Проза Уласа Самчука – цільне зерно на ниві патріотичного виховання дітей та молоді, адже художнє слово українського «Гомера ХХ століття» сьогодні єднає українців у їхній духовній боротьбі та відіграє важливу роль у формуванні національної свідомості юних українців, бо письменник стоїть на сторожі духу нації.

Список використаних джерел

1. На сторожі духу нації: Улас Самчук URL: <https://www.facebook.com/share/p/16JfiYdqRK/>
2. Патріотичні й небайдужі. Офіційна сторінка. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142>
3. Сеньовська Н., Скуратко Т., Нестайко І. Лекція-презентація як форма патріотичного виховання (на матеріалі роботи освітнього волонтерського проекту «Патріотичні й небайдужі»). Актуальні питання гуманітарних наук / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 79. Том 2. С. 261–272. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/79_2024/part_2/42.pdf

4. Самчук У. На білому коні. На коні вороному: Спомини і враження: у двох частинах. Остог-Луцьк: Вид-во НаУОА, ПВД «Твердиня», 2007. 424 с.
5. Самчук У. Марія: повість. 2-ге вид. Київ: Знання, 2013. 176 с.
6. Сковорода Г. Вибрані твори / упорядкування та передмова Л. Ушкалова; примітки і коментарі Л. Ушкалова та С. Вакуленка. Харків: Прапор, 2007. 84 с.
7. Ткачук М. Українська література ХХ століття: монографія. Тернопіль: Медобори, 2014. 608 с.
8. Франко І. Украдене щастя. Харків: Фоліо, 2007. 415 с.

Карач Наталія,
кандидат філологічних наук, старший викладач,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль.

СПОГАДИ У. САМЧУКА «НА БІЛОМУ КОНІ» ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАНТСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Улас Самчук – талановитий прозаїк і публіцист, чия творчість вигранювалася у складний період української історії та українського літературного дискурсу ХХ століття.

Незважаючи на значну кількість досліджень художньої прози У.Самчука, що розпочали його сучасники А. Власенко-Бойцун, Г. Костюк, І. Кошелівець, Б. Кравців, Я. Розумний, О. Тарнавський, Ю. Шевельов та ін., мемуари письменника не стали об'єктом цілісного вивчення сучасних науковців. Актуальність спогадової прози У. Самчука вмотивована тим, що навіть і в контексті літературної традиції необхідно віднайти естетичне підґрунтя художньо-естетичних пошуків митця. осмислити специфіку конструювання національної моделі світу й особистості в ній. Мемуарний цикл «На білому коні» і «На коні вороному» дає можливість читачеві з'ясувати складний